

INHOUD

- advertenties.
- Het thiendheffen.
- Wechel rond 1900.

Rek.nr 954-7353871-55
"Norbert de Vrijter" V.Z.W.
p.a. Jos Aerts, Boskant 17
2275 Lille

afgiftekantoor 2275 Lille

MEDEDELING

Heemkundige uitstap: 3 september 1994.

DRIEMAANDELIJKS KONTAKTBLAD
VAN DE HEEMKUNDIGE KRING
'Norbert de Vrijter'

**Elfde jaargang nr 45
juni '94.**

insert-reklame

Het tiendheffen.

Het heffen van belastingen is een verschijnsel dat zich parallel moet hebben ontwikkeld met het tot stand komen van een gestructeerde en hiërarchisch ingedeelde samenleving.

Een van de vroegste heffingen, mogelijk zelfs de oudste vorm, was het innen van de kerkelijke "tienden". De aanslag betrof het tiende deel van de opbrengst uit oogsten, veldvruchten, veestapel en nieuw opgebroken percelen woeste grond. Het grootste deel aan inkomsten kwam voort uit heffingen op graanprodukten als rogge, tarwe, gerst, enz. Lager in waarde was de opbrengst uit de verschillende soorten veldvruchten en deze uit de samenstelling van de veestapel (hoenders, schapen, koeien). Het kleinst waren de ontvangsten uit de tiendheffing op de nieuw ontgonnen gronden. Vandaar dat sommige auteurs spreken van de "grootte-", de "cleyne-" en de "novaele thienden". Novaal omdat het hier een pas veel later ingevoerde belasting betrof die overigens nogal wat weerstand opriep bij de bevolking. Zij die al hun energie hadden gebruikt om woeste gronden om te vormen tot produktieve akkers zagen met tegenzin hoe de tiendheffer een deel van hun magere winst wegdroeg.

Sporen omtrent het bestaan van de tiendplicht zijn tot in de vroegste geschiedschrijving teruggevonden. In Egypte, evenals bij de Grieken en Romeinen was het systeem in gebruik. Nog vroeger was deze vorm van belasting reeds van toepassing in Klein Azië en ook de gehele joodse bevolking was er aan onderworpen. Het christendom zou het gebruik overnemen om het, gelijktijdig met de kerstening, in Europa ingang te doen vinden.

Droge waren als granen werden meestal gestokkeerd (tiendeschuur). De anderen, vooral deze die aan bederf onderhevig waren werden te gelde gemaakt. De opbrengst van deze belasting was in zijn oorspronkelijke vorm ingesteld tot onderhoud van de priesters die de erediensten verzorgden. Met de tijd werden de gelden aangewend tot onderhoud van bedehuizen en kapellen om uiteindelijk, samen met de inkomsten uit schenkingen, onze kathedralen, kerken, kloosters en abdijen te verrijken en te verfraaien om aldus een macht te bestendigen.

De tiendheffing bleef tot 1795 gehandhaafd, jaar waarin onze gewesten door de franse republiek werden opgeslorpt. Meteen verdween voor goed het Ancien Régime als staatsvorm en werden de heerlijke rechten met alle daarmee verbonden adellijke en Kerkelijke privileges opgeheven.

Het heffen en collecteren van de tienden gebeurde overigens niet door de geestelijken zelf, iets wat overigens niet direct te rijmen was met hun devies van nederigheid en onthechting. De taak werd overgelaten en verpacht aan leken, meestal behorende tot de beste ingezetenen van de samenleving. Vanuit de financiële stabiliteit en zakelijke ervaring van deze ontvangers van belastingen, wist de clerus zich verzekerd van haar inkomsten. De collecteurs hadden immers een bindende -geldelijke- overeenkomst met een kerkelijke instelling aangegaan, en dit contract moest in alle omstandigheden worden nagekomen.

De tiendheffing kon overigens een relatief gevaar inhouden. Niet altijd werd de tiend geïnd in natura of onder een andere reële vorm. De waarde ervan kon immers ook geldelijk worden voldaan. In jaren van misoogst, van epidemische ziekten en/of van brandschatting met roof door soldateska was de schatplichtige niet zelden in de onmogelijkheid zijn verplichtingen na te komen. In gegeven omstandigheden mocht of kon de tiendheffer een vorm van krediet toestaan aan degene die aan zijn tiendplicht te kort kwam. Met het gevolg dat de tiendpachter m.a.w. de collecteur, zelf schuldenaar werd tegenover zijn pachtheer.

In dergelijke omstandigheden kon de machtsverhouding, tiendheffer - tiendplichtige, een ernstig onevenwicht gaan vertonen. Dat dit in bepaalde omstandigheden tot misbruik aanleiding is geweest is zonder meer duidelijk. Er zullen zich bovendien nog wel andere situaties hebben voorgedaan waarbij collecteurs misbruik konden maken van hun macht. Liep zoiets uit de hand dan kwam het wel eens tot een rechtszaak.

Sporen daarvan vonden terug in enkele attestaties, respectievelijk naar voor gebracht door de "scaepslyuden" en de "heffers van de Lammerthienden"(1).

Waar het precies om ging, of welke redenen aanleiding waren geweest tot het meningsverschil was uit de geakteerde verklaringen niet af te leiden. Het voornaamste in dit geval echter was, dat uit de attestaties van de collecteurs bleek, dat zij niet "het recht hadden" om zo maar zelf het "tiende" aan te duiden of af te zonderen.

De te volgen regel was als volgt: In het "vertienden" van een kudde schapen (lammeren) had de eigenaar het voorrecht om als eerste, de naar zijn keuze, vijf beste dieren voor zich uit de kudde af te zonderen. Daarna koos "den thiendenaar" een zesde dier waarna de eigenaar er opnieuw vier voor zich mocht reserveren. Samen maakte dat tien schapen waarvan er één naar de collecteur ging. Daarop was het opnieuw de beurt aan de herder die er ditmaal vier mocht uitkiezen, de collecteur koos een vijfde schaap uit de troep, de schaper de vijf volgende. Opnieuw dus één op tien. Deze wijze van handelen werd aangehouden tot het tiende van de kudde was afgezonderd.

Ging het om minder dan 10 dieren dan werden deze door de "tiendheffer" allen samen getaxeerd. Aan de eigenaar werd nu de keuze gelaten het één tiende van de geschatte waarde aan de collecteur te betalen of al de schapen aan de collecteur te laten om dan van hem de waarde in de vorm van een geldelijk bedrag uitgekeerd te krijgen.

Niets laat veronderstellen of wijst erop dat de inning op b.v. oogsten, veldvruchten of dieren uit het neerhof anders zou zijn verlopen.

A.C.J. Verdegem - juni '94.

1.) S.A.T.: o.n.868 - Notaris Guillium Verschueren - 9 juli 1648.

WECHEL ROND 1900

Ons Wechel van toen kunnen wij ons tegenwoordig moeilijk voorstellen.

Een overwegend agrarische bevolking: iedereen was boer. Ook de onderwijzer, de gemeentesekretaris mestte zijn varken.

Er waren slechts twee verharde wegen: Lille, Wechel, Oostmalle en Wechel naar Vlimmeren. Op de gehuchten, beslijkte straten met diepe karresporen. Geen elektriciteit, (gekomen in 1908-1909) dus geen elektrische straatverlichting, enkele carbuurlantaarns, o.a. aan de "Keizer".

Als voedsel had men vooral brood, aardappelen en pap. De meesten bakten zelf hun brood, voor een hele week. Iedereen mestte wel een varken; spek kwam ook op tafel en men smeerde de boterhammen met spekvet.

's Avonds stond in 't midden van de tafel een pan petatten, waaruit iedereen at, zonder borden. Een kom, gevuld met pap van botermelk of geitenmelk sloot het souper af. De geit, "de koe van de armen" stond hoog in aanzien, de pastoors waren gewoonlijk de voorzitters van de plaatselijke geitenbonden. Jenever drinken was een ware plaag. Men telde in 1900 een twintigtal cafés in ons dorp.

Van zijn 7 tot zijn 70 jaar dronk men jenever; als ze zo oud werden; want kindersterfte, tekort aan hygiëne, ondervoeding, vergezeld van zware en lange werkdagen, en alcoholmisbruik sleepten velen vroegtijdig naar het graf.

Het gemiddelde dagloon uit die tijd bedroeg 1,50 fr. tot 1,75 fr. Als je weet dat 1 kg spek ongeveer 1 fr. kostte, dan kun je zelf uitrekenen dat men met het dagloon nog geen 2 kg spek kon aanschaffen. Na twee dagen van 12 uren zwoegen kon men 1 kg goede boter kopen: 1 liter melk kostte ong. 0,20 fr.

1 ei kostte ong. 0,10 fr.

100 kg aardappelen ong. 6 fr.

Welke van onze mogelijke voorouders leefden in deze omstandigheden?

Aantal inwoners? 606

Burgemeester: Karel WOUTERS-VAN HERCK, burgemeester van 1897 tot aan zijn overlijden in 1908. Het echtpaar had geen kinderen. (woonden waar nu Wed. Goos woont, tegenover de kerk)

Schepenen: Walter EYSKENS, landbouwer op 't Zand, overgrootvader van onze huidige Walter Eyskens. Hij was gedurende 20 jaar gemeenteraadslid of schepene. Stierf op 77-jarige ouderdom in 1920.

J. Baptist SYSMANS. Woonde waar nu bakker Pierre Neefs woont en was ook zijn overgrootvader.

-4-

Sekretaris: Edward VENDELMANS, meer dan een eeuw waren De Vendelmansen onze sekretaris. Zij woonden in Gierle, en kwamen te paard naar hier langs de huidige "Vendelmansstraat".

Onderwijzer, plus gemeenteontvanger: Lodewijk DE WINTER. Vader van de drie zoons priester, naar wie de "Gebr. Dewinterstraat" is genoemd.

Pastoor: Edward DE SCHUTTER, hier pastoor van 1902 tot 1925.

Karel VENNEKENS, vanaf 1896 tot 1902.

Cafés: "In de Prins", bij Cornelius Grielens (nu café Lyra).

Kesken Grielens kon zingen als een nachtegaal, was stichter van de Zangmaatschappij, voorloper van de fanfare (grootvader van Alfons Grielens uit de Pulsebaan).

"In de Keiser", bij Cesar Smans (grootvader van Cesar Jessen).

"In de Roskam", bij Frans Van Roey (grootvader van Gabrielle Van Roey uit de Huidevettersstraat). (waar nu de winkel is van Fons Peeters en van J. De Walsche)

"De Kroon", bij Jan Verhoeven (overgrootvader van onze Jos Verhoeven).

"De Zwaam", bij J. Baptist Sysmans (nu bakkerij Neefs).

"In de Vlaming", bij August Grielens (nu Alfons Jacobs = garage) (vader van Karlien en Margriet uit Oostmalle en Gabrielle uit Vlimmeren).

"De Pelikaan", bij Remi Poels (naast garage A. Jacobs). (grootvader van Emiel Poels)

"De Leeuw", bij Jan Vervoort, naast de kerk (nu eigendom van Alfons Jacobs).

"Den Hert", bij Smans.

Tot hier alleen de cafés in het centrum, anders zou de lijst te lang worden.

Barbier: August WOUTERS, vader van de gezusters Wouters uit de Vlimmersebaan.

Handelaars in hout: J. Baptist SYSMANS en Corneel GRIELENIS

(beiden reeds hoger vermeld).

Winkeliers: Wed. J. Baptist JANSSENS, (nu woning van Roger Jacobs) grootmoeder van o.a. Jef en Bert Janssens.

Frans VAN ROEY (zie boven)

J. Baptist SYSMANS (zie boven)

Jozef VAN OECKEL (waar nu beenhouwer geysen woont), grootvader van Jeanne Van Oeckel (De Walsche).

Wagenmaker: August MERCCELIS (waar nu zijn kleindochter Jeanne woont).

Smid: Remi BRYDENBACH (nu woonst van Leon Van Echelpoel).

-5-

Om de sfeer op te snuiven wil ik eindigen met wat proza en een vers van de kempische schrijver Leo Op de Beeck:

"Daar langs de wegen liggen de dorpkens: povere huizekens, zoo maar dooreengesmeten rond het kerktorentje. Buiten het dorp woont de Kempische boer, de echte, de heiboer, pezig en schraal als de grond waaraan hij zijn leven wijdt. Die boer, hij heeft een ros beemdeken en een mageren vliegakker. Daar treedt hij 's zondags langs en hij kijkt er overheen en hij ruikt er nog het zweet van zijn overgrootvader. Daar werd door vele geslachten de homerische strijd gestreden van man tegen grond. Hij heeft een dempig paardje, die heiboer, en een krakende kar.

Langs een veldwegeltje staat een oude herberg. Daar gaat de kramer binnen en de kiekenpoelier. Daar lummelt overdag de strooper en de smokkelaar. Ze spelen een "boomke" voor een glas bier en de boschwachter en de kantonnier kijken het spel af. Daar worden oude histories opgehaald, van spoken en heksen en weerwolven, die er echt bestaan hebben in de Kempen, en die er zeker nog bestaan. Zeg maar eens dat het niet waar is."

"Van hoempa toereloereliet,
Sa boeren snijdt er uw hespen niet!
De hespen naar de stad,
Ook een haring is bout
met een boerenpatat
in de smout!

Van Hoempa toereloereliet,
Sa boeren eet er uw boter niet!
De boter verkocht,
en we smeren margrien,
Profijten gezocht
en gezien!

J.V.O.

HEEMKUNDIGE UITSTAP OP ZATERDAG 3 SEPTEMBER 1994.

=====

= "St. HUBERT - BASTOGNE" =

=====

8.00 u. Vertrek aan het politiebureau te Lille.

We rijden naar

MARCHE EN FAMENNE: koffiepauze.

We bezoeken het **ROMAANSE KERKJE** van Waha en rijden verder naar

FORNEAU St. MICHEL

een metallurgiecomplex uit de XVIII eeuw waarin het ijzer en zijn technieken tot in de XIX eeuw zijn voorgesteld.

MUSEUM van het **WAALS PLATTELANDSLEVEN** het Waalse Bokrijk.

FAKULTATIEF MIDDAGMAAL te St. Hubert aan 400 fr. te bestellen bij de inschrijving.

verder naar **BASTOGNE**

bezoek aan: Amerikaans oorlogsmonument Mardasson en het Bastogne Historical Center waarin het Ardennenoffensief centraal staat.

We besluiten deze daguitstap te Achouffe waar u een Achouffe met een Ardeense boterham te wachten staan.

Leden (zonder middagmaal) : 600,-- fr.

(met middagmaal) : 1000,-- fr.

Niet leden (zonder middagmaal) : 900,-- fr.

(met middagmaal) : 1300,-- fr.

Inschrijven voor 15 augustus bij Jos Willems, Heiend 7, Lille.

Tel.: 014/88 02 66

Leiding: W. Driesen.

L I L L E
in feesttent
Tielenbaan - Borze

Vrijdag 8 juli 1994 om 20 uur.

OLDIE - AVOND

met S en D Action Drive-in Show

Inkom : gratis

Zondag 10 juli 1994

Om 14 uur KINDEPROGRAMMA

met ERIC VAN CILLE

en MICHAEL CURLY

Om 17 uur : Square Dance en Country Western
met horses

Om 20 uur : Disco-bar met LUCKY

Inkom : gratis

Zaterdag 9 juli 1994 om 21 uur.

TROS POP FORMULE DRIVE IN SHOW

Inkom : voorverkoop 120 fr.

kassa : 150 fr.

Clublokaal Café "De Wissel"
Poederleeseweg 21
2275 Lille

Tel. 014/88.02.05